

DRT0(2020)6

Strasbourg, 26 October 2020

10-TO KHIDIPE VASH EUROPUTNE KONSILOSKO DIJALOGO E ROMENGERE THAJ PHIRUTNENGERE¹ CIVILNIKANE SOCIETENCAR

Strasbourg, 26-27 novembro 2020

Maripe mamuj dzungali vorba kerdini vash e Roma thaj e Phirutne

KONCEPTOSKI NOTA

INTRODUKCIJA/AVGUNI VORBA PE TEMATO

Dzaindoj pala Generalno Politikani Rekomandacija No. 15 vash maripe mamuj Dzungali Vorba² katar Europaki Komisija mamuj Rasizmo thaj Natolerancija (ECRI), i dzungali vorba si bazirimi upral bilacho gindo kaj vareko vaj varesavi grupa manushendar si superiorno upral e javera; anela dzi pe violence vaj diskriminacija, thaj adalesar teljarela pes o respekto vash e minoritetongere grupe thaj harnjarela pes i socijalno kohezija. An kodi rekomandacija i ECRI akharela vash sigutne reakcije katar e publikane figure vas hi dzungali vorba; pe promoviribe medijengi korkorutni promocija; bareder sama vash bilachipa so anela i dzungali vorba; anipe dzi pe finasijako thaj javer suporti katar e politikane partije save so aktivno phenena dzungali vorba; thaj te kriminalizirinen pes e majekstremno manifestacije, dzikote respektirinela pes e phenibaski/vakeribaski/ slobodija. E anti-dzungale vorbakere aktivipa musaj te oven salche fundirime, proporcionalne, na-diskriminatorne, thaj lache istimalkerde respektirindoj phenibaski slobodija vaj e khidipena, bizi te teljarel o kriticizmo pe oficijalne politike, politikane opozicija thaj i pakhiv pe religija.

Samalo/minsallo/ vash e bilachipena katar dzungali vorba phangli khetane e radikalizacijasar thaj violencasar, o Europako Konsilo savaht phenel vash importance pe dzungale vorbaki prevencija thaj e zhertvongo protektiribe, vi kadalesar so ka kerel pes efektivno prosekucija/dosharibe/ vi kadalesar so ka anen pes instrumentura vash politikani influence.

Kriminalno prohibicija trubuj te kerel pes kana i dzungali vorba publikane inicirina violence mamuj e individualcura vaj manushengere grupe. Pe jekh vrama, e kriminalno sankcije trubuj te oven e majagorune instrumentura. O lacho balanso trubuj te ikerel pes, jekhe rigatar maripasar mamuj dzungali vorba thaj, javere rigatar, siguripe vash phenibaski/vakeribaski/ slobodija. Savo vi te ovel limitiribe pe dzungali vorba nashti te lel pes saar zor te lel pes e minoritetongi vorba vaj te crdel pes pe rig o kriticizmo vash e oficijalnikane politike, politikani opozicija vaj religajekre pachaiba.

Butivar i ECRI arakhas kaj efektivno metodologija vash ikljovipe pe agor e dzungale vorbasar, specijalno pe cyberbikhamibe, s ii korkorutni regulacija ko publikane thaj privatnikane institucije, mediumija thaj Internet industrija. Ande praktika kodo phenel te keren pes aktivipa sar so si, anibe kodeksija thaj sankcija te phagle pes kadala kodeksija. I edukacija thaj kontra-vakeribe si importantno ano maripe mamuj bialjovipe thaj biinformiribe save so anena dzi ki fundavni dzungali vorba. Kodoleske i ECRI, gindina kaj i efektivno akcija mamuj dzungali vorba, rodela publikani sama thaj importance pe pluralizmo thaj e bilachipena so shaj te anel i dzungali vorba.

¹ E vorbi "Roma thaj Phirutne" si vakerdine ano Europako Konsilo te sikavel e grupengo diverziteto uchardino e Europutne Konsilekere bucharas an kodo umal: jekhe rigatar a) Roma, Sinti/Manush, Calé, Kaale, Romanichals, Boyash/Rudari; b) Balkaneskere Egiptjanura (Egiptjanura thaj Ashkalije); c) Chacunerigeskere grupe (Dom, Lom vi Abdal); thaj javere rigatar, e grupe sar so si e Phirutne, Yenish, thaj i populacija prenzardi telo administrativno alav "Gens du voyage", sar so si vi e manusha so phenena peske Gypsies.

Kodo si eksplanacijaki nota, naj definicija vash e Roma thaj/vaj Phirutne.

²Europutni Komisija mamuj Rasizmo thaj Natolerancija (ECRI) Generalno Politikani Rekomandacija No. 15 (CRI2016/15), arakhen ko: <https://www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/recommendation-no.15>

Dzungale vorbako nareportiribe thaj violence motivirimi bikhamipastar si vi jekh karakteristika kadale duje fenomenondar. E zhertvi, leindoj kate vi e Romen vi e Phirutnen, na phenen/reportirinen gasave incidentura dzi ko autoritetura sastar daran vaj gindinen kaj naj te len olen seriozno, vaj kodolestar so na pachana ande justicijako sistemo. Kodo anela dzi pe kodo so naj lachi data-baza, so javere rigatar, kerel te ovel phareder te sikavel pes o problem thaj te keren pes efektivno akcije te adresirinen pes. ECRI dela rekomandacija dzi pe thema te den praktikano suporto kadallenge save si targetirime e dzungale vorbasar thaj violencasar: von trubuj te oven samale vash olengere hakaja te adresirinen pes trujal administratikane, civilnikane thaj kriminalnikane procesija thaj te kurazhinen pest e reportirinen e autoritetonge, sar vi te len legalno thaj psihologikani asistencija.

E rezultatura katar diferentno monitoribaskere aktivitetura ande Europako Konsilo, specijalno kadala kotar Europaki Komisija mamuj Rasizmo thaj Natolerancija (ECRI)³ sar vi e evidence javere haingendar/resursondar/, sar so si Europutno Romane Hakajengo Centro 2020 reporto *"Romane Hakaja pe vrama kotar COVID"*⁴, sikavela kaj, sar so bajrola e nasvalengo katar COVID-19 ki sasti luma/sumnal/, agjare bajrola vi anti-Romani thaj anti-Phirutnengi dzungali vorba, diferentno egzemplura katar nadeipe bazikane servisura, bilacho tretmano, evikcije. Pogromura thaj atakura upral kadala komunitetura. Kate isi vi globalno bareder numero kotar e anti-Ciganizmo thaj anti-Nomadikane gindipea thaj violentno incidentura, leindoj kate vi i violenca kerdini policijatar. E politichara, themeskere thaj komunakere oficijalura, sar vi javera societakere membrura phenen dzungali vorba thaj doshakerena e Romane thaj Phirutnengere komuniteton vash o bilacho maripe an lengere thema mamuj COVID-19.

E [Europutne Konsilosko Strategikano Akcijako Plano vash Romengi thaj Phirutnengi Inkluzija \(2020-2025\)](#) isi cilura te promovirinel thaj protektirinel e Romengere thaj Phirutnengere hakaja, te maren pes mamuj anti-Ciganizmo thaj diskriminacija, vi olengi inkluzija ande societa. I strategija si strukturirimi trujal trin akcijakere linije, sotrin si vi mamuj i dzungali vorba. Kadala akcijakere linije si:

- Maripe mamuj anti-Ciganizmo thaj diskriminacija thaj suporto pe chachuno vi efektivno jekhipes;
- Suporto pe demokratikani participacija thaj promoviribe publikani pakhiv vi responsibiliteta; thaj
- Suporto pe lokheder avibe dzi pe inkluzivno vi kvalitetno edukacija thaj treningo.

E stereotipura, i stigmatizacija, diskriminacija, dzungali vorba, thaj kriminalo bikhamipastar keren bari bibaht ani societa thaj dureder vazdena i marginalizacija, chorolipe thaj bilachipe upral e Romane thaj Phirutnengere komunitetura kerindoj, seriozno bariera vash politikane inicijative te lacharel pes i situacija. E alava/vorbi/ thaj imazhura ande politike, ande socialnikane mediumija, isi olen konsekvence thaj e mediumija khelena krucijalno rola upral e publikani perceptija pe Roma vi Phirutne thaj olengi socio-ekonomikani integracija. E mediumija trubuj te den egzaktno, lache thaj objektivno raportura vi analize. Sar te si, vi e minsale vi e bimensale negativno portretija vash e Roma thaj Phirutne shaj te arakhen pes ande tradicionalne thaj neve mediumija, kolesar keren negativno impakto upral e manushengere dikhipena thaj gindipena vash kadala komunitetura. An kodo konteksto, sa e Europutne Konsiloskere thema membrura trubuj te adoptuin/te len/ nevo legalno response thaj standardura vi te implementirinen kreativne aktivitetura mamuj dzungali vorba ande publikano than, vi ande tradicionalno thaj neve mediumija. Kodo trubuj te kombinirinel pes treningosar vash publikane autoritetura, legalno profesionalcura thaj legalno kupe, bazirime upral e relevantno dosharibaskere procesura ande Europutni Kris vash Manushikane Hakaja thaj Europutne Konsiloskere standardura, kapacitetongo vazdipe ande civilno societa, sar vi ande edukacija thaj inicijative pe samakoro vazdipe.

Cilosar e thema membrura an pengerei buchi te len vi kodo temato, e Europutno Konsilosko Komiteto vash Maripe mamuj Dzungali Vorba (ADI/MSI-DIS) pe kodi vrma kerela draft Ministerongo Komitetoski Rekomandacija pe maripe mamuj dzungali vorba trujal jekh komprehenzivno metodologija. Aktivno civilno societakere konsultacije, sar so si kodo 10-to khidipe vash Europutne Konsilosko Dijalogo e Romane thaj Phirutnengere civilno societasar, si importantno kotor kadale procesostar.

³Europutno Komiteto mamuj Rasizmo thaj Natolerancija (ECRI), Themengere monitoring raportura, shaj arakhen ko: <https://www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/country-monitoring>

⁴Europutne Hakajengo Romano Centro (2020) Reporto: Romengere Hakaja pe vrama kotar Covid, shaj arakhen ko: <http://www.errc.org/reports--submissions/roma-rights-in-the-time-of-covid>

E 10-tone DIJALOGUTNE KHIDPASKERE CILURA

O 10-to Europutne Konsilosko Dijalogo e Romane thaj Phirutnengere civilno societasar ka fokusirinel pes upral diskusija pe dzungali vorba thaj haljovipe e impaktosko so kerela upral e Romane vi Phirutnengere komunitetura thaj olengi socijalno integracija. E cilura si:

- Te anel jekhe thaneste but Romane thaj Phirutnengere civilno societakere organizacije thaj internacionalno organizacijen save keren buchi upral dzungali vorba thaj kriminalo bikhamipastar khetane e kanunesko legaripe, demokracijasar, fundamentalno hakajencar thaj slobodijasar pe vakeribe, olengere observacije grizhi thaj sama vash dzungali vorba;
- Te kerel dikhipe upral definicije so egzistuin pe dzungali vorba mamuj e Roma vi Phirutne, fokusirindoj pes specijalno upral e karakteristike ande diferentno thema membrura;
- Te del jekh dikhipe pe internacionalno legalno thaj normativno instrumentura thaj kanuneskere procesija vash dzungali vorba pe Europako nivelo;
- Potencirinel e majbare provizije relevantno vash e Roma thaj Phirutne ande mediumija thaj autoritetija save nisi specifikani rola thaj responsibilitetija pe regulacija upral dzungali vorba thaj keribe kontra narativija ande publikani sfera, vi ande tradicionalno vi neve mediumija;
- Identificiribe pe shajutne hiva ande nacionalno legislative, politika thaj praktika te zhutisaren pes thaj te den pes servisura vash e Romane thaj Phirutnengere zhertvi kotar e dzungali vorba;
- Te oven mamuj dzungali vorba thaj kriminalo bikhamipastar kodolesar so ka ulaven pes lache institucijengere praktike thaj civilno societakere inicijative katar e diferentno thema.

ADZIKERINDE EFEKTIJA KOTAR O 10-to DIJALOGOSKO KHIDIPE

E Romane vi Phirutnengere komunitetongo thaj individualdoncongo hemibe, pe sako nivelo katar e politikani formulacija, implementacija thaj efektija, si esencijalno/mahat/vazhno/ komponenta katar e Europutne Konsiloski politika vash e Roma thaj Phirutne.

Vi kodo so phenel kaj i responsibiliteta vash e Romengi thaj Phirutnengi integracija majangle pashljol upral e thema mamubrura, o Europako Konsilo dikhel kaj vi e javera akterura, sar so si e lokalne thaj regionalno autoritetura, civilnikani societa thaj internacionalno organizacije, isi olen importantno rola upral e politike thaj e praktike.

E civilnikane societa isi networkura/drakhina/ thaj baro dzanlipe vash e Romengi vi Phirutnengi situacija pe tereno thaj shaj dena kontribucija e themenge membrura ande Europako Konsilo, ande khidipe olengere komunitetongar vash maripe mamuj i dzungali vorba. E Romane thaj Phirutne societengi rola sit e den suporto thaj te oven phurt mafshkar e Romane vi Phirutnengere komunitetura thaj e manusha so keren decizija vi politika. Sar vi e Europutne Konsilokere beneficentura, projektongere implementatura thaj e komplementarno akterura, civilno societa, shaj te keren fasilitacija pe Europutne Konsilokere akcije trujal konstruktivno thaj khetanutno dijalogo.

O 1—to Dijalogosko khidipe ka vazdel i sama thaj o dzanipa pe Romengi vi Phirutnengi situacija vash dzungali vorba, thaj ka vazdel lachi legislative thaj akcija mamuj olate. Kodo horeste ka anel dzi ko lacheder haljovibe pe Romane vi Phirutnengere societengi rola thaj instrumentura save so aktivno promovirinena thaj dena kontribucija pe maripe mamuj dzungali vorba thaj kriminalo bikhamipastar ande thema membrura.

E Dijalogosko khidipe ka ovel vi varesavo forumo vash e Romane thaj Phirutnengere societakere civilno organizacije thaj e javera hemime riga, te bajraren olengo dzanipen, te ulaven pengi eksperienca thaj te len e lache praktiken, sar vi te planirinen majodorutne kooperacijakere aktivitetura pe maripe mamuj dzungali vorba pe Roma vi Phirutne.

PARTICIPACIJA

Participantura: 60-70 persone/manusha

25 reprezentantura katar e Romane vi Phirutnengere civilno societakere organizacije, leindoj kate e ternengere vi dzuvlengere organizacije save so kerdine kooperacija eEuroputne Konsilosar, thaj kerdine kontribucija ko dizajniribe thaj/vaj implementiribe aktivitetura mamuj i dzungali vorba.

Reprezentantura katar e Thema membrura, sar so si Jekhipaskoro Ombudsmano, savo so aktivno kerdine kontribucija pe monitoring sistemo vash dzungali vorba, participirinde ande medijengi korkorutni regulacije vash dzungali vorba thaj deibe suporteskere servisura pe Romane vi Phirutnengere zhertvi/viktime/ katar dzungali vorba.

Membrura katar e Europutne Konsiloskere servisura; membrura ko Inter-Sekretarijatutni Zoraki Grupa pe Implementacija ko Strategikano Akcijako Plano pe Romengi vi Phirutnengi Inkluzija (2020-2025); sar vi javera so lena e Romane thaj Phirutnengere tematura an pengere respektivno areje, sar so si Europutni Kris vash Manushikane Hakaja, Parlamentarno Asambleja thaj o Kongreso katar e Lokalnikane thaj Regionalnikane Autoritetura ano Europako Konsilo, Komesaar vash Manushikane Hakaja, Europutni Socijalno Charta, Europaki Komisija mamuj Rasizmo thaj Natolerancija (ECRI), Godideibasko Komiteto pe Fremoski Konvencija pe Nacionalno Minoritetongo Protektiribe (FCNM), Ekspertongo Komiteto pala Europutni Charta vash Regionalno thaj Minoritetongere Chibja (ECRML), INGO-engi Konferencija, Europutne Konsiloski Banka vash Buhljaripe (CEB), Ternengo Departamento, Gender Jekhipaski Divizija, Chavorikane Hakajengi Divizija, thaj javera.

Apliciribasko majagoruno dive: 8 novembro 2020, dopashrachi (CET)

Selekcijakere kriteriumija vash e Dijalogeskere participantura:

- Eksperienca thaj ekspertiza pe diferentno prioritetura kotar e Europutne Konsilosko Strategikano Akcijako Plano vash Romengi thaj Phirutnengi Inkluzija (2020-2025);
- Geografikani reprezentacija katar e participantura pe nacionalno vi regionalno nivelura trujal e Europutne Konsiloskere Thema membrura;
- Bershengo thaj gender balanso;
- Akanutni vaj sigutni kontribucija vaj implementacija pe umala kotar maripe mamuj dzungali vorba;
- Kontribucija pe standardongo buhljaripe mamuj dzungai vorba thaj monitoring upral i implementacija;
- Shajipe vorbasar thaj hramovibasar te oven zurale pe jekh kotar e oficijalnikane Europutne Konsiloskere chibja (Anglikani vaj Frensikani) vaj pe Romani chib;
- personalno/plesutni/ motivacija.

Numa e lache kandidatura ka oven informirime.

E notifikacije ka oven bichaldine ko kurko 16-20 novembro 2020.

DIVE THAJ THAN VASH 10-to DIJALOGOSKO KHIPIPE

O khidipe The meeting will take place online on 26-27 November 2020.